

АУДАРМАНЫҢ ГЕРМЕНЕВТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ: ГЕРМЕНЕВТИКАНЫҢ МӘТІНДІ ТҮСІНДІРУ ӨНЕРІ РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ

Көбейова Гүларай Естайқызы

estaikizi@mail.ru

Аударма ісі білім бағдарламасының 2 курс магистранты

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекшісі, ф.ғ.к, қауымдастырылған профессор - Султангубиева А.А.

Антикалық өркениеттер кезеңінен бері адам белгілі бір ақпараттық ортада өмір сүріп келеді. М. Хайдеггердің пікірінше, кез келген ақпарат қандай да бір түрде мәтін ретінде ұсынылуы мүмкін: ол вербалды немесе вербалды емес коммуникация актісі, пайымдау, ұғым және т.б. болуы ықтимал. Әсіресе қазіргі таңда адам ақпаратқа толы әлемде өмір сүргендіктен, оның мәтінді түсінудің тиісті тілін табуға, айтылған ойдың контексті мен астарлы мағынасын дұрыс интерпретациялауға деген қажеттілігі арта түсуде. Сонымен қатар адам өзінің мәдениеті мен өзге, бөгде мәдениет аясында өзін тануға ұмтылады, ал бұл үдеріс көбіне сол мәдениеттің материалдық емес ескерткіштері болып табылатын мәтіндер мен айтылымдарды түсіну арқылы жүзеге асады. Дәл осы қажеттіліктен герменевтика бастау алады.

«Герменевтика», «герменевтикалық» сөздері тікелей мағынада түсіндіру, интерпретациялау, баяндау, аудару, яғни мағыналы кез келген хабарды түсінікті ету қабілетін білдіреді. Бұл атаулар ежелгі грек құдайы Гермес есімімен байланысты. Орфикалық мифтердің бірінде ол «барлық тілдердің аудармашысы», аудармашылардың бастаушысы ретінде сипатталады. Мифте оның делдалдық қызметі мен ойды түсінікті тілмен жеткізе білу қабілеті ерекше атап өтіледі. Бүгінгі таңда бұл қызмет белгілі бір деңгейде аудармашыға жүктелген. Осыған байланысты қазіргі аударматануда бастапқы мәтінді түсіну және оны талдау кезеңі аударманың герменевтикалық кезеңі деп аталады.

Дегенмен, аударма үдерісіне енгенге дейін герменевтика ұзақ даму жолынан өтіп, мәтінді түсіндіру өнерінен философиялық тұжырымдама деңгейіне дейін жетілді. Енді осы үдерісті толығырақ қарастырайық.

Герменевтика антикалық дәуірден бастап қалыптаса бастады және ауызша сөзді түсіндіру қағидаларын меңгеруге, сондай-ақ сөйлеушінің мақсатына сәйкес хабардың дәл мағынасын жеткізу үшін тілді тиімді қолдануға бағытталды.

Ежелгі гректер үшін ақындар мен жазушылардың шығармаларын түсіндіру аса күрделі міндет саналды. Интерпретатор авторды оның өзін түсінгенінен де тереңірек ұғынуы тиіс болды. Гректердің түсінігінде интерпретатор белгілі бір дәрежеде шығармашылық тұлғаға, яғни өз мәтінін басқа мәтін негізінде қайта құрып, оны өзіндік тұрғыдан пайымдайтын авторға жақын болды.

Орта ғасырларда герменевтика негізінен діни мәтіндерді, әсіресе Інжілді түсіндіруде қолданылды. Бұл кезеңде ол әртүрлі дәуірлер тіліндегі мәтіндерді түсіндіруде делдал қызметін атқарды. Сонымен қатар XI ғасырдан бастап герменевтика құқықтану саласында да дами бастады. Рим құқығын зерттеу нәтижесінде герменевтиканың жаңа бағыты – заңгерлік герменевтика қалыптасты. Осы уақыттан бастап герменевтиканың дамуы теология мен құқықтану аясында қатар жүрді.

Қайта өрлеу және Ағартушылық дәуірлерінде герменевтика туралы түсінік кеңейіп, ол тек мәтінді түсіндіру шеңберінен шығып, философиялық тұжырымдамаға айнала бастады. Герменевтиканың философиялық бағыт ретінде қалыптасуы Ф.Шлейермахер, В. Дильтей, П. Рикёр, М. Хайдеггер және әсіресе XX ғасырдағы герменевтиканың көрнекті өкілі Ханс-Георг Гадамер еңбектерінің арқасында мүмкін болды. Ханс-Георг Гадамер көркем шығарманы белгілі бір дәуірдің мәдени-рухани тәжірибесінің жемісі ретінде қарастырып, оны түсіну үшін

сол дәуірдің рухын, тарихи-мәдени ерекшеліктерін меңгеру қажет екенін атап өтті. Шлейермахер герменевтиканы жалпы түсіну теориясы ретінде негіздеп, классикалық филологиялық және философиялық герменевтиканың негізін қалады [1].

В.Дильтей түсінуді көбінесе «қобалжу», яғни ішкі сезім арқылы тану үдерісімен байланыстырады. Оның пікірінше, түсінудің нысаны ретінде адамның ішкі әлемі, сыртқы шындық және өткен мәдениет қарастырылады. Әсіресе өткен мәдениетті тану үшін герменевтиканы қолдану маңызды, ал түсіну үдерісі көбіне интуитивті, эмпатиялық сипатқа ие болады.

М.Хайдеггер герменевтиканы ерекше философия – «түсіну философиясы» деңгейіне көтеруге ұмтылды. Оның түсінігінде «мәтін» ұғымы кең мағынада қолданылады және ол кез келген ақпарат алмасу түрін қамтиды: жазбаша мәтін, ауызша сөз, интонация, ым-ишара, көзқарас, тіпті үнсіздік те мәтін ретінде қарастырылады.

Осы зерттеуде философиялық герменевтика өкілдерінің еңбектері көркем аударма үдерісінде герменевтиканың әдіснамалық негізін қолдануға мүмкіндік бергені басшылыққа алынады. Сонымен қатар герменевтиканы тек теориялық тұжырымдама ретінде ғана емес, мәтінді немесе мәтін ретінде қарастырылатын кез келген құбылысты түсіндіруге бағытталған практикалық әрекет ретінде де қарастыру қажет. Ханс-Георг Гадамердің пікірінше, герменевтика – тәжірибелік қызмет, яғни іс-әрекетсіз герменевтикалық интерпретация жүзеге аспайды.

Осылайша, ежелгі гректердегі түсіндіру өнерінен бастап философиялық бағытқа дейінгі даму жолынан өткен герменевтика ғылым ретінде өз әдіснамасын және зерттеу мәселелерін қалыптастырды.

Герменевтиканың негізгі пәні – түсіну үдерісі, ал түсінудің өзі герменевтикалық интерпретацияның түпкі мақсаты болып табылады. Герменевтика екі түсінуші субъект арасындағы – интерпретатор мен интерпретацияланатын объект арасындағы – ерекше байланыс орнатады. Әдетте бұл субъектілер әртүрлі мәдениетке жатады немесе бір мәдениет аясында болса да, олардың дүниетанымы, құндылықтары мен жеке ұстанымдары әртүрлі болады.

Айта кету керек, түсіну мәселесі тек герменевтика аясында ғана қарастырылмайды. Мысалы, аударма теориясында бұл мәселе когнитивтік лингвистика тұрғысынан да зерттеледі. Дегенмен герменевтикалық тәсілдің басты ерекшелігі – ол мағынаны табу үдерісін мәндерді жай ғана тағайындаудан ажыратады. Яғни түсінудің табыстылығы мәтіндегі терең мағынаны ашуға байланысты.

Философиялық герменевтикада мағына мәтіннің трансцендентті құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады, сондықтан интерпретация мағынаны тек ашу емес, оны белгілі бір деңгейде қайта жасау үдерісі болып табылады. Ал дәстүрлі филологиялық герменевтикада мағына мәтіннің ішкі (имманентті) қасиеті ретінде қарастырылып, интерпретация сол дайын мағыналарды қайта жаңғырту ретінде түсіндіріледі.

Көптеген ғылыми бағыттарда мәтінді түсіну үдерісі адамның танымдық қабілеттерімен байланысты болса, герменевтикада бұған қоса субъективті, эмоционалдық факторлар – қиял, сезіну, эмпатия да маңызды рөл атқарады. Осылайша, герменевтика түсіну үдерісіндегі психологиялық және интуитивтік қырларды ашып көрсетеді.

Герменевтикалық интерпретация барысында түсінуге жету үшін герменевтикалық шеңбер (ГШ) мәселесін еңсеру қажет. Бұл мәселе түсіну үдерісінің циклдік, қайталанбалы сипатымен байланысты. Әртүрлі герменевтикалық мектептерде бұл ұғым әрқалай түсіндіріледі.

Ф.Шлейермахердің пікірінше, герменевтикалық шеңбердің мәні – бүтінді оның бөліктері арқылы, ал бөліктерді бүтін арқылы түсіну. Мысалы, сөйлемді толық түсіну үшін оның құрамындағы сөздердің мағынасын білу қажет, бірақ жеке сөздердің нақты мағынасын түсіну үшін бүкіл сөйлемнің мазмұнын білу керек.

Шлейермахер бұл ұғымды тағы бір қырынан түсіндіреді: мәтін – бүтін мәдениеттің бір бөлігі, ал мәдениет – сол мәтінді қамтитын тұтас жүйе. Сондықтан мәтінді түсіну үшін автор өмір сүрген дәуірдің тілін, тарихын, мәдени тәжірибесін ескеру қажет.

В. Дильтей герменевтикалық шеңберді «өзін басқалар арқылы тану және басқаларды өзі арқылы түсіну» ретінде сипаттайды. Оның пікірінше, мәтінді түсіну үшін сол кезеңнің рухани әлемін тану қажет, ал бұл өз кезегінде сол дәуірдің мәтіндерін түсінуді талап етеді.

М.Хайдеггер философиялық герменевтикада герменевтикалық шеңберден шығу емес, керісінше, оның ішіне саналы түрде ену маңызды деп есептейді. Оның көзқарасы бойынша, интерпретатор өзі түсінуге тырысатын дәстүрдің ішінде өмір сүреді. Яғни адам өзі тиесілі мәдени-тілдік кеңістікті түсіну арқылы ғана шынайы танымға жете алады.

Осылайша, герменевтикалық шеңбер түсіну үдерісінің негізгі әдіснамалық қағидасы ретінде мәтінді, мәдениетті және адам санасын өзара тығыз байланыста қарастыруға мүмкіндік береді.

Герменевтикалық шеңбер (ГШ) Ханс-Георг Гадамер еңбектерінде ерекше мәнге ие болды. Ол герменевтикалық интерпретацияның маңызды компоненттерінің бірі ретінде қарастырылады, солар қатарында – алдын ала түсіну (предпонимание), принциптік аяқталмағандық, авторлық ниетті бейтараптау, диалогтылық және шындыққа ұмтылу.

ГШ – алдын ала түсінуден бүтін мәтінге, мағына жобасынан оның түзетуіне және ақырында мәтіннің барлық мағыналарын толық түсінуге апаратын үнемі қозғалыстағы процесс. Яғни, ГШ – түсінуді үздіксіз дамыту мен кеңейту моделі ретінде қарастырылады, мұнда алдын ала түсіну ГШ-ны еңсерудің міндетті шарты болып табылады.

Ханс-Георг Гадамер өз түсіндіруін Хайдеггер идеялары негізінде құрып, былай деп сипаттайды: «Мәтінді түсінгісі келетін адам әрқашан болжам жасайды. Ол мәтіндегі бүтіннің мағынасын, өзіне бірінші болып көрінетін мағынаны болжайды. Себебі мәтінді оқыған кезде адам белгілі бір мағынаға үмітпен келеді.»

Алдын ала түсінудің шарты – тілдің өзі, өйткені тілде түсінудің негізін құрайтын алдын ала пайымдар, немесе қате ұстанымдар жүйесі бекітілген. Пайым дәстүрге негізделген, ал дәстүр тілдік формада көрініс табады. Сол арқылы тілде жатқан пайымды түсіну адамға дәстүрді, уақыттық және кеңістіктік контекстті түсінуге мүмкіндік береді. Пайым тәжірибе алмасуға, уақыт пен кеңістікпен танысуға жол ашады және түсінудің кепілі болып табылады.

Ханс-Георг Гадамер өзінің еңбектерінде аудармадағы герменевтикалық стратегияны алғаш рет сөз етеді. Ол герменевтикалық интерпретация моделіне сәйкес жүзеге асады және мәтіннің мағынасын құруда ГШ мен диалогтылық принципін қолдануға бағытталған. Диалогтылық алдын ала сұрақ қою қажеттілігін білдіреді және мағынаны іздеуді ашық процесс етеді. Аудармашы мәтінмен және тіл дәстүрімен диалогта болады. Бұл диалог шеңберлік сипатқа ие: соңғы сөз ешқашан айтылмайды, себебі түсіну шеңбері тек кеңейе алады, бірақ ашылмайды.

Бұл жағдай аударманың бірмәнді эквиваленттілігінің мүмкін еместігін көрсетеді. Керісінше, аудармада имманентті гетерогенділік, яғни интерпретациялардың көптүрлілігі пайда болады.

Диалогтылыққа негізделген герменевтикалық модельде принциптік аяқталмағандық та маңызды рөл атқарады. Аударма ешқашан толық аяқталмайды, өйткені ол түпнұсқамен толық эквиваленттілікке жетпейді. Дегенмен бұл оның шындыққа ұмтылуын жоққа шығармайды: әр аудармамен жаңа шындық ашылады, мәтіннің белгілі бір дәуір мен мәдениетпен байланысуы арқылы. Аппликативтік позициялардың көптүрлілігі бір шығарманың бірнеше аудармасының бірдей шындыққа сай болуына мүмкіндік береді.

Ханс-Георг Гадамер әр интерпретаторға тек мәтінді оқу мүмкіндігін ғана емес, сонымен қатар оны жеке қайта қарау, бағалау және жаңа мағына жасау қажеттілігін қалдырады. Мәтінді интерпретациялау – бастапқы авторлық мәтінді қайталау емес, бастапқы мәтін мен жеке герменевтикалық тәжірибе негізінде өз авторлық мәтінді құру болып табылады.

Философиялық герменевтика мәтіндік ақпаратты түсіну мен ұғынуға бағытталғандықтан, тілтану, филология және әсіресе аудармашылық теориясына айтарлықтай

ықпал етті. Шлейермахердің 1829 жылы Пруссия ғылым академиясында жасаған «Академиялық сөздерінде» берген анықтамасы бойынша, герменевтика – бұл бөтен тілде айтылған сөзді түсіну. Оның пайымынша, герменевтиканың объектісі – «бөтен нәрсе», яғни түсінуді қажет ететін нәрсе. Түсіну жоқ жерде герменевтика басталады: интерпретатор түсінбеушіліктің феноменін зерттеп, оны шешу жолдарын іздейді. Шлейермахерге сәйкес, бұл бөтенді түсіну процесінде жүйелі және ойластырылған пайымдау арқылы мәтіндегі түсінбеушілікті жою көзделген. Бөтендік мәтіннің уақыт бойынша алыстығы, тіл нормаларының өзгеруі, сөз мағыналары мен ойлау бейнесінің трансформациялары, автордың тілдік ерекшеліктері сияқты факторлардан туындауы мүмкін.

Шетел тіліндегі мәтін немесе сөзді қабылдау – түсінбеушілікпен бетпе-бет келген ең қарапайым мысал. Мұнда интерпретатор рөлінде аудармашы тұрады, және мәтіннің түпнұсқалық ақпаратын аудармашының түсіну деңгейі соңғы қабылдаушының түсінуіне тікелей әсер етеді.

Көптеген филологтар мен аудармашылар аудармашылық ғылым бөлек пән ретінде қалыптаспаған кезеңде де аударма мен аудармашының талаптарын анықтауға тырысқан. Мысалы, XVI ғасырда Этьен Доле аудармашы бес негізгі талапты орындауы тиіс деп санаған, олардың бірі – аударылатын мәтіннің мазмұны мен автордың ниетін толық түсіну.

XVIII ғасырда А.Тайтлер «Аударма принциптері» жасап, аударманың түпнұсқаның идеясын толық жеткізуі, стилі мен баяндау мәнері бойынша бірдей болуы және оқуға жеңіл болуы керектігін атап өткен. Осы мысалдардан мәтінді толық түсіну мен автор идеясын ұғынудың басты шарт екені көрінеді.

Герменевтика мен аударма арасындағы байланыстың айқындылығы – герменевтика түсінуге бағытталса, аударма мәтінді шетел тілінде қабылдаушыға түсінікті етуге бағытталады. Философиялық герменевтика тұрғысынан аудармашының қызметі интерпретациямен теңестіріледі, өйткені аударманың мәтіні интерпретация нәтижесі ретінде оқырман алдында «басқа тілдегі көріністе» пайда болады.

Аударма кезінде интерпретацияның дұрыстығы мен дәлдігі мәселесі аса маңызды. Ханс-Георг Гадамер бойынша, түпнұсқамен толық сәйкестікке жететін аударма мүмкін емес:

«Әрбір аударма – бұл қайта жарықтандыру, мәтінді жаңа жарыққа шығару талпынысы. Аудармашы бұл міндетті өз мойнына алады. Ол өз аудармасында тек өзі толық түсінген нәрсені ғана қалдыра алады... Әрбір аударма өз мақсатына жауапты болса, түпнұсқадан айқын әрі қарапайым болады. Түпнұсқаны шеберлікпен қайталаған жағдайда да, кейбір реңктер мен нәзік түстер міндетті түрде жоғалады.»

Дегенмен, Ханс-Георг Гадамер үшін, аударма – түсінуді екі еселеу механизмі: екі интерпретатор – аудармашы және соңғы оқырман пайда болады. Герменевтика шеңберінде аударма мәселесі түсінудің философиялық проблемасының бір бөлігі ретінде қарастырылады.

Герменевтикалық интерпретация үшін ерекше қызығушылық тудырғаны – көркем әдебиет мәтіндері. Бұл стильдің мәтіндік ерекшеліктерімен және оның мақсаттарымен байланысты. Көркем коммуникация автордың шығармашылық әрекетінен басталып, мәтіннің түсінілуімен аяқталады. Жазушы өз идеясын көркем мәтінде жүзеге асырады, ол оқырманмен авторлық қарым-қатынастың делдал қызметін атқарады.

Мәтін оқырманға бағытталған, оның қабылдау типіне сәйкес жасалған, ойлар, сезімдер, эмоциялар мен интонацияларды жеткізеді [2].

Питер Ньюмарктің концепциясына сәйкес, көркем әдеби тіл кейіпкерлердің субъективті әлемін сипаттайды, нақты фактілер мен объективті әлемді емес. Ол диалогтік сипатқа ие, ақпараттық емес, этикалық және эстетикалық құндылықтарға бағытталған. Көркем мәтіннің мағынасы көпқабатты, ол стильдік тәсілдер, мәнді ауыстыру, сөз тіркестері, сөз тәртібі, тон мен интонация арқылы беріледі. Бұл мағына рекурсивті, бір лексикалық бірлік оқырман санасында көптеген коннотациялар мен ассоциациялар тудырады [3].

Сондықтан аудармашының міндеті – түпнұсқаның көркем-эстетикалық құндылықтарын жеткізіп, аударма тілінде толыққанды көркем мәтін жасау. Бұл екі аспектіні қамтиды: автор идеясын толық түсіну және аудармашының шығармашылық қатысуы – мәтінге

өзінің тұлғасын және мәдени контекстін қосу. Нәтижесінде аударма мәтіні – жүзеге асқан түсінудің метамәтіні болып табылады [4].

Авторлық мәтіннің бастапқы мағынасын тиімді алу үшін аудармашы мәтінді тудырған нақты жағдайлар мен тілден тыс шынайылықты білуі қажет [5].

Аудармашының артықшылығы – мәтінді зерттеу барысында тілдік және мәдени контекст, автордың өмір сүру жағдайы, стилдік ерекшеліктерін ескеру арқылы мәтінді тереңірек түсіну мүмкіндігі. Кейде интерпретатор автордан да терең түсіну деңгейіне жетуі мүмкін [6].

Аударманың екі негізгі кезеңі бар: мәтіннің мәнін түсіну және оны аударма тілінде қайта құру. Түсіну кезеңі екі қадамнан тұрады: дистанциялау және апроприация.

Дистанциялау – бастапқы және аударма тілдерінің мәдени айырмашылықтарын сезіну. Пол Рикёрге сәйкес, бұл кез келген түсінудің шарты. Бермана философиялық аудармада дистанциялау арқылы аудармашы «Басқаны» – автор мен интерпретатордан бөлек үшінші элементті қосады. Бұл элемент – мәтіннің экстралингвистикалық контексті, уақыттық, кеңістік және мәдени ортасы, когнитивті немесе интуитивті түрде түсініледі.

Апроприация бұл мәдени қашықтықты жеңуге мүмкіндік береді, бұрын бөтен нәрсені игеруге жағдай жасайды. Берман бойынша мәтінді түсіну – мәтін алдында өзін түсіну, өз ойымызды таңуға емес, мәтінге ашылуға және өз тұлғамызды байытуға мүмкіндік алу. Рикёрдің «Интерпретация қақтығысында» көрсеткендей, интерпретация процесі – дистанция мен мәдени айырмашылықтарды қабылдау арқылы интерпретатордың өзін-өзі түсінуіне ықпал етеді

Герменевтикалық стратегиядағы аудармадағы негізгі мақсат – мәтіннің адекватты интерпретациясы және оны аударма тілінде бейімдеп жеткізу. Ханс-Георг Гадамерге сәйкес, аударма компромисс мәніне ие: «бөтенді» «өзіміздің» арқылы жеткізу, бірақ оның даралығын жоғалтпау.

Мұнда аударма жасау барысында кейде қате түсінік пайда болуы мүмкін: герменевтика тек мәтіннің мәні мен мазмұнына шоғырланып, көркем мәтіннің басқа маңызды аспектілерін – оның стилі мен формасын ескермейді деп ойлауы мүмкін. Алайда герменевтикалық аудармада поэтика мен форма сұлулығы да маңызды, өйткені Ханс-Георг Гадамераның интерпретация моделі бойынша аударма тек мәтіннің мағыналарын бөліп алу мен оны аударма тіліне жеткізуден тұрып қана қоймай, сонымен қатар аудармашының түпнұсқаны түсіну тәжірибесіне негізделеді.

Ханс-Георг Гадамер бойынша автор – бұл тек бірінші интерпретатор ғана. Сол себепті герменевтикалық аударма стратегиясында дәстүрлі антиномия – аударма оригиналдың көшірмесі ме, әлде дербес шығарма ма – ерекше өзектілікке ие. Аудармашы кем дегенде мәтіннің мағынасын жаңа тілдің мәдениеті мен дүниетанымына сәйкестендіріп, оны қайта тудыра отырып, қос авторға айналады.

Осылайша, герменевтикалық стратегияда көркем аудармада аударма түсінігі ПЯ-дағы оригиналдың эквиваленті ретінде қарастырылмайды. Философ-герменевтиктер интерпретатордың интуициясы мен шығармашылық даралығын, автордың ниеті мен мәтіннің тілден тыс контекстін терең түсінуімен қатар, аудармадағы эквиваленттік ұғымын жоққа шығарады.

XX ғасырдың 70-жылдары аударма ғылымы мен философия арасындағы байланыс одан әрі нығая бастады. Аударма мәселелерімен феноменология, структурализм және деконструктивизм сияқты философиялық ағымдардың өкілдері айналысты. Сонымен қатар, философиялық герменевтика идеялары көркем әдебиетті аударуда жаңа қырларын ашып, неогерменевтикалық тұжырымда өз дамуын жалғастырды.

Неогерменевтиканың көрнекті өкілдерінің бірі – Э.Д. Хирш. Оның «Достоверность интерпретации» (1967), «Три измерения герменевтики» (1972), «Цели интерпретации» (1976) еңбектері кең танымал.

Хирш үшін басты мақсат – мәтінді тұрақты, анық және айқын мәні бар ақпарат көзі ретінде қарастыруды қорғау. Ол өзін «жалпы» немесе «классикалық» герменевтика дәстүрін

жалғастырушы ретінде санап, қазіргі филологияда шығарманың мағынасын ашуды басты назарға алады. Хирш философиялық герменевтика идеяларын жалғастыра отырып, былай деп тұжырымдайды: «Мәтін автор белгілеген перспективадан тыс интерпретацияланбауы тиіс... Басқа процедура интерпретация емес, авторлық әрекет болады». Американың неогерменевтик бойынша, бір шығарманың әртүрлі интерпретациялары міндетті түрде авторлық ниет, яғни «оригиналды ядро» төңірегінде айналуы керек. Сонымен қатар, интерпретациялардың сипаты біздің мәдениетіміз, үстем идеология, әлеуметтік бағдар және жалпы моральдық нормалар шеңберімен анықталады. Осылайша, Хирш бойынша көркем шығарманы түсіну және аудару автордың мәтінге салған айқын мәніне негізделуі керек. Аудармашы авторлық ниетке қаншалықты жақындаса, шығарманы түсіну және аудару соғұрлым бағалы әрі дұрыс болады.

Хиршпен бір пікірде тағы екі танымал қазіргі заманғы философ және аударма теориясы өкілі – Умберто Эко және Джордж Стайнер. У. Эко үшін интерпретация шектеулі – тек шығарманың ниетіне («*intentio operis*») сәйкес жүзеге асуы тиіс, яғни автордың бастапқыда ойлағанынан артық түсіндіруге болмайды. Стайнер өз кезегінде «кемел оқырманның» басты мақсаты – мәтіндегі барлық авторлық ниеттерді табу екенін жазған. 1975 жылғы «После Вавилонского столпотворения» еңбегінде Стайнер аудармашының «герменевтикалық маршруты» ұғымын енгізді (герменевтикалық акт, герменевтикалық қозғалыс). Бұл маршрут төрт кезеңге бөлінеді:

Вера – аудармашы мәтінді түсінгенін ойлайтын кезең;

Агрессия – мәтінге қарсыласу, оның бөтендігі мен өзгешелігін сезіну, яғни дистанцирование;

Порыв – мәтінді қайта ой елегінен өткізу, оны жеке тәжірибеге айналдыру, апроприация жасау;

Возврат / Инкорпорация – аударма тілінде мәтін жасау, мұнда түпнұсқа мен аударма теңгерімге келеді.

Қорытындылай келе, қазіргі аударма теориясында герменевтикалық аударма авторлық ниеттер деңгейінде шектеледі және мәтіннің бастапқы мәнінен аспайды. Мұндай тәсіл бойынша, бастапқы тілде (БТ) түсініксіз немесе белгісіз нәрсе аударма тілінде (АТ) де сол күйінде қалуы тиіс. Дегенмен, аудармашы БТ-ті меңгерген адамдарға белгілі, бірақ АТ оқырмандарына қол жетімсіз ұғымдар мен мәндерді интерпретациялаудан босатылмайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Гадамер Х-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики. - М.: Прогресс, 1988. - 704 с.
2. Борев Ю.Б. Эстетика: Учебник. - М.: Высш. шк., 2002. - 511с.
3. Рябцева Н. К. «Концепция художественного перевода Питера Ньюмарка и переводческая техника» // Логический анализ языка. Перевод художественных текстов в разные эпохи / Отв. ред. Н.Д. Арутюнова. - М.: Индрик, 2012. - 400 с.
4. Пшеницын С.Л. Межъязыковой перевод в свете идей философской герменевтики // *Studia Linguistica* №8, 1999. - С.15-31.
5. Сдобников В.В. Теория перевода / В.В. Сдобников., О.В. Петрова. - М.: АСТ: Восток-Запад; Владимир: ВКТ, 2008. - 448 с.
6. Кузнецов В. Герменевтика и ее путь от конкретной методики до философского направления // Философско-литературный журнал «Логос» №10, 1999. - С.43-88.